

ZOOGDIEREN VAN HET SWALMDAL

door

C. A. W. BOSMAN & C. J. P. J. MARGRY

Mededeling 7 van de Veldwerkgroep van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming

1. Inleiding

Eén van de doelstellingen van de Veldwerkgroep van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming is het organiseren van plaatselijke zoogdierinventarisaties. De eerste inventarisatie vond plaats in het Oostvaardersplassengebied in 1981 (Canters et al., 1982, 1983), een tweede werd van 17-21 oktober 1982 gehouden in het Swalmdal in Midden-Limburg (fig. 1). De resultaten van deze inventarisatie zijn in uitgebreide vorm weergegeven in een intern rapport (Bosman & Margry, 1983). In het onderstaande worden de belangrijkste gegevens gepresenteerd.

2. Werkwijze

Voor het vangen van kleine zoogdieren werden gedurende drie dagen en drie nachten 270 Longworth inlooppallen gebruikt. Andere gegevens ten behoeve van de inventarisatie werden verkregen uit observaties, sporen, vondsten van dode dieren en de inhoud van braakballen.

De vallen stonden opgesteld in vijf gebieden (fig. 1): (1) het wandelpark ten oosten van Swalmen; (2) het omheinde terrein van een openluchtzwembad, grenzend aan het wandelpark; (3) een gebied met open ruigten en bossen ten westen van het buitencentrum Groenewoud; (4) een gebied tussen de Leuker en het Haestert en (5) de Donderberg, ten noorden van de Swalm nabij de uitmonding in de Maas.

Van de gevangen dieren werd de sexe, de leeftijd en het gewicht bepaald en voor alle vallijnen werden vegetatiekarakteristieken opgesteld (zie Bosman & Margry, 1983).

3. Resultaten

Tijdens de inventarisatie werden zeven zoogdiersoorten gevangen, terwijl in totaal het voorkomen van 20 soorten in het Nederlandse deel van het Swalmdal kon worden vastgesteld. Hiervan waren dwergspitsmuis *Sorex minutus* Linnaeus, 1766, haas *Lepus capensis* Linnaeus, 1758, konijn *Oryctolagus cuniculus* (Linnaeus, 1758), woelrat *Arvicola terrestris* (Linnaeus, 1758), veldmuis *Microtus arvalis* (Pallas, 1779) en rosse woelmuis *Clethrionomys glareolus* (Schreber, 1780) niet eerder in het Swalmdal waargenomen. Het voorkomen

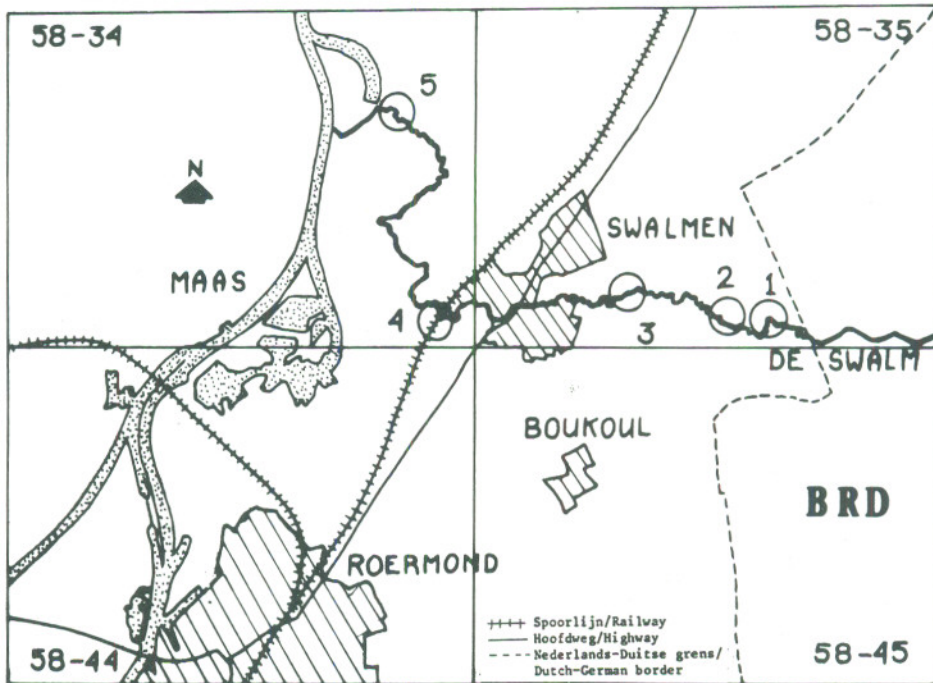

Fig. 1. Het Swalmdal en de ligging van de vangplaatsen 1-5.

Fig. 1. The Swalm-valley, showing the trapping sites 1-5.

van aardmuis *Microtus agrestis* (Linnaeus, 1761), dwergmuis *Micromys minutus* (Pallas, 1771) en bosmuis *Apodemus sylvaticus* (Linnaeus, 1758), voorheen alleen bekend van braakbalvondsten, werd door vangsten bevestigd.

In totaal werden er tijdens de inventarisatie 171 individuen gevangen: 67 rosse woelmuizen, 40 bosmuizen, 27 bosspitsmuizen, 23 dwergmuizen, 12 veldmuizen, één aardmuis en één dwergspitsmuis.

In tabel 1 wordt een overzicht gegeven van alle zoogdiersoorten die tot dusver van het Swalmdal bekend zijn; hierbij zijn naast de inventarisatiegegevens ook waarnemingen van derden en literatuuropgaven opgenomen.

4. Slotwoord

Hoewel het aantal vangsten te gering is om uitspraken te doen over habitatpreferenties van de verschillende soorten, kunnen de verkregen gegevens op dit gebied, in samenhang met die van andere inventarisaties, op den duur leiden tot een beter inzicht in de habitatkeuze van kleine zoogdieren. Hiertoe is het wel nodig dat dergelijke gegevens volgens dezelfde standaardmethoden worden verzameld (zie Bosman & Margry, 1983).

Atlasblok Grid nr.	58-34	58-35	58-45	Bron Reference
<i>Erinaceus europaeus</i>		●		6
<i>Sorex cf. araneus</i>	●	●		9
<i>Sorex minutus</i>		●		
<i>Crocidura russula</i>		+		7
<i>Talpa europaea</i>	●	●		7
<i>Plecotus</i> sp.				7
<i>Lepus capensis</i>	●	●		
<i>Oryctolagus cuniculus</i>	●	●	●	
<i>Sciurus vulgaris</i>	●	●	●	6
<i>Clethrionomys glareolus</i>	●	●	●	
<i>Arvicola terrestris</i>	●			
<i>Ondatra zibethicus</i>	●			3
<i>Pitymys subterraneus</i>				+7
<i>Microtus arvalis</i>	●	●	●	
<i>Microtus agrestis</i>	●	+		+7
<i>Micromys minutus</i>	●	●		+7
<i>Apodemus sylvaticus</i>	●	●	●	+7
<i>Rattus norvegicus</i>		●		1
<i>Rattus rattus</i>				7**
<i>Mus musculus</i>				1
<i>Myocastor coypus</i>				4
<i>Vulpes vulpes</i>	●			3 & 6
<i>Mustela erminea</i>				6
<i>Mustela nivalis</i>				6
<i>Mustela putorius</i>				2
<i>Martes foina</i>				8
<i>Meles meles</i>	●	●		2 & 5
<i>Lutra lutra</i>				7*
<i>Sus scrofa</i>				6
<i>Capreolus capreolus</i>		●	●	6

Tabel 1. Waargenomen zoogdiersoorten in het Swalmdal, gerangschikt per atlasblok. ● = waarneming gedurende de inventarisatie van 17-21 oktober 1982; + = braakbalvondst; * = vóór 1940; ** = vóór 1953; de laatste kolom is gebaseerd op literatuurgegevens en persoonlijke mededelingen.

Table 1. Mammal species observed in the Swalm-valley, arranged according to atlas grid numbers. ● = observed during the period 17-21 October 1982; + = remains from owl pellets; * = before 1940; ** = before 1953; the last column is based on data from literature and personal communications.

Bron/reference: 1. Med. dienst bestrijding van ongedierte van de gemeente Swalmen (1983); 2. Dirkmaat (1982); 3. Leeuwenberg (1980); 4. med. J. Nendels (1983); 5. Smeenk (1982); 6. Stichting Milieufederatie Limburg (1979); 7. Van Wijngaarden et al. (1971); 8. med. J. Veen (1982); 9. Zalesky (1948).

Op de laatste inventarisatiedag werden geen nieuwe soorten meer gevangen. Er werden echter nog wel vrij veel individuen voor het eerst gevangen. Dit kan erop wijzen dat er langer gevangen had moeten worden om ook de aanwezigheid van eventuele zeldzamer voorkomende soorten aan te tonen.

DANKWOORD

De Rijksuniversiteiten van Leiden (Zoölogisch Laboratorium: mevr. N. Croin Michielsen) en Groningen (Zoölogisch Laboratorium: S. Daan) en het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden (afdeling zoogdieren: C. Smeenk) stelden de Longworth inloopvallen voor het onderzoek beschikbaar. Zonder de enthousiaste medewerking van de inventariseerders zou dit onderzoek niet mogelijk geweest zijn. Wij danken allen voor hun aandeel aan deze inventarisatie.

SUMMARY

Mammals of the Swalm-valley

From 17-21 October 1982 a mammal survey was carried out in the Swalm-valley (Netherlands province of Limburg). The occurrence and habitats of small mammal species were studied, with special emphasis on rodents and shrews. Additional biological data on weight and age were collected.

A total of 20 species was found. Seven species were caught by live-trapping. *Sorex minutus*, *Lepus capensis*, *Oryctolagus cuniculus*, *Arvicola terrestris*, *Microtus arvalis* and *Clethrionomys glareolus* had not been recorded before in this area. *Microtus agrestis*, *Micromys minutus* and *Apodemus sylvaticus*, formerly only known from owl pellets, were trapped. A review of all mammal species documented for the Swalm-valley is given.

LITERATUUR

- BOSMAN, C. A. W. & K. MARGRY, 1983. Zoogdierinventarisatie in het Swalmdal: 1-51. Veldwerkgroep van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming, Leiden.
- CANTERS, K. J., C. VAN LEEUWEN, W. LIGTVOET & F. R. M. NABER, 1982. Zoogdieren-inventarisatie in en rondom het Oostvaardersplassengebied: 1-50. Veldwerkgroep van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming, Leiden.
- CANTERS, K. J., C. VAN LEEUWEN, W. LIGTVOET & F. R. M. NABER, 1983. De zoogdieren van het Oostvaardersplassengebied. - Lutra, 26: 73-91.
- DIRKMAAT, J. J., 1982. Ruilverkaveling in het Swalmdal. - Das en Boom, 1982 (4): 6.
- LEEUWENBERG, F. J., 1980. Faunabeheer in de praktijk. Feiten en cijfers over wild en wildbeheer in Nederland: 1-65. Directie Faunabeheer, Zoetermeer.
- SMEENK, C., 1982. Rijksweg 73: gevolgen voor natuur en landschap, in het bijzonder voor de das (*Meles meles* L.): 1-24. Intern rapport Natuurwetenschappelijke Commissie van de Natuurbeschermingsraad, Utrecht.
- STICHTING MILIEUFEDERATIE LIMBURG, 1979. Commentaar op de Nota Rijksweg 73: 1-53.
- WIJNGAARDEN, A. VAN, V. VAN LAAR & M. D. M. TROMMEL, 1971. De verspreiding van de Nederlandse zoogdieren. - Lutra, 13: 1-41, kaart 1-64.
- ZALESKY, K., 1948. Die Waldspitsmaus (*Sorex araneus* L.) in ihrer Beziehung zur Form *tetragonurus* Herm. in Nord- und Mitteleuropa. - Sitzungsberichte der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Mathematisch-Naturwissenschaftliche Klasse, 157: 129-185.

C. A. W. Bosman
Duinlustparkweg 98
2082 EG Santpoort-Zuid

C. J. P. J. Margry
Van Randerodestraat 74
5282 XL Boxtel